

در زمانه‌ی جنگ (مجموعه فعالیت برای کلاس درس)

فهرست مطالب

۲.....	فضای کلاس و مدرسه.....
۳.....	جنگ‌های پیرامون ما.....
۴.....	سربازی.....
۴.....	جنگ به نفع چه کسانی است؟.....
۵.....	جنگ‌ها چگونه آغاز می‌شوند؟.....
۶.....	ریشه‌های اخلاقی جنگ.....
۷.....	تعارض همچون فرصت تربیتی.....
۸.....	جنگ عادلانه یا صلح ظالمانه؟.....
۱۱.....	معنای قدرت.....
۱۳.....	مسئله‌های جنگ.....
۱۳.....	کاریکاتورها.....
۱۵.....	عکس‌ها.....
۱۷.....	قصه‌های صلح و جنگ.....
۱۸.....	فیلم‌های مرتبط.....
۱۹.....	تصور کن.....
۱۹.....	چه می‌توان کرد؟.....
۱۹.....	از شعرها و موسیقی‌های صلح‌آمیز بگویید.....
۲۱.....	منابع.....
۲۲.....	پیوست - کار برگ ۱.....
۲۳.....	پیوست - کار برگ ۲.....

فضای کلاس و مدرسه

نمی‌توان در فضایی که آکنده از رقابت و دشمنی است، از صلح و دوستی سخن گفت. اگر فضای کلاس و مدرسه شما اینچنین است، قبل از اجرای هر فعالیتی، فکری به حال تغییر فضا بکنید. دانش‌آموزان بیش از آن‌که از سخنان و درس‌های رسمی ما بیاموزند از فضا و جو حاکم بر مدرسه می‌آموزند. می‌توانید به این فکر کنید که کلاس درس یا مدرسه می‌تواند برای دانش‌آموزان شما چگونه فضایی باشد. مثلاً:

- ✓ یک مسابقه‌ی دو که هرکس زودتر به خط پایان برسد، برنده است.
- ✓ یک مسابقه‌ی دوی امدادی که در آن بچه‌های کلاس به هم کمک می‌کنند تا از مدارس دیگر جلو بزنند.
- ✓ یک کشتی که در آن همه با هم، با وجود تمام تفاوت‌ها، به سوی مقصد در حرکت‌اند.
- ✓ یک کندوی زنبور عسل که در آن، همه با هم تلاش می‌کنند که عسل بسازند.
- ✓ یک مکان قرون وسطایی ارباب و رعیتی که در آن معلم ارباب هست و دانش‌آموزان رعیت. علاوه بر این، رفتار شما نیز برای دانش‌آموزان الگو است:
- ✓ در کلاس و مدرسه، مشکلات و اختلافات را چگونه حل می‌کنید؟
- ✓ رابطه‌تان با کادر مدرسه و همکارانتان به چه صورت است؟ (مثلاً متخصصانه و همراه با رقابت و حسادت؟ یا متظاهرانه و توأم با چاپلوسی یا ریاکاری؟ یا صمیمانه و دوستانه؟)
- ✓ چقدر به رقابت بین دانش‌آموزان دامن می‌زنید؟
- ✓ تا چه اندازه همکاری و کارگروهی را تشویق می‌کنید؟
- ✓ ...

طبیعتاً هریک از این موارد تأثیر بسزایی در آموزش شما خواهد داشت.

جنگ‌های پیرامون ما

از دانش‌آموزان پرسید که درباره‌ی جنگ‌هایی که در جهان در جریان است، چه می‌دانند؟ الان کدام کشورها در جهان با هم در جنگند؟ کدام کشورها درگیر جنگ داخلی‌اند؟ یک نقشه‌ی جهان به کلاس ببرید و کشورها را روی نقشه‌ی جغرافیا نشان دهید.

در مورد احساساتی که بچه‌ها درباره‌ی جنگ دارند، از آن‌ها پرسید. این به شما کمک می‌کند که آن‌ها را بهتر درک کنید.

پرسش‌های زیر را هم می‌توانید در نظر بگیرید:

- ✓ وقتی اسم جنگ را می‌شنوید، اولین کلمه‌ای که به ذهنتان خطور می‌کند، چیست؟
- ✓ نظر شما راجع به جنگ چیست؟
- ✓ آیا تاکنون جنگی را از نزدیک دیده‌اید؟ (ممکن است برخی از دانش‌آموزان مثلاً دانش‌آموزان افغانستانی جنگ‌دیده باشند و نیاز داشته باشند که در این مورد صحبت کنند.) خانواده‌تان چه‌طور؟
- ✓ در جنگ چه چیزهایی: الف) ترسناک است؟ ب) احمقانه است؟ پ) خوب است؟ ت) ناراحت‌کننده است؟ ث) دیگر چه؟
- ✓ یک جنگجوی خوب چه ویژگی‌هایی دارد؟
- ✓ فکر می‌کنید که چرا بعضی از آدم‌ها بیشتر از بقیه دوست دارند که دعوا کنند؟

یک نامه

به عنوان یک موضوع انشا می‌توانید از دانش‌آموزان بخواهید که نامه‌ای به یک دانش‌آموز در یک کشور درگیر جنگ بنویسند. در این نامه بچه‌ها می‌توانند ضمن همدلی با دوستانشان که در میانه‌ی جنگ است، سؤالاتی را که در ذهنشان است، از او پرسند.

سربازی

از دانش‌آموزان بخواهید که با یکی از اعضای خانواده‌شان درباره‌ی خاطرات دوران سربازی مصاحبه کنند؟ (اگر فرد مورد نظر در جنگی شرکت داشته است، می‌تواند درباره‌ی خاطراتش از جنگ بگوید.)
موضوعات زیر می‌تواند مورد پرسش قرار بگیرد:

- ✓ اولین روز سربازی
- ✓ غذا در سربازی
- ✓ حقوق سربازی
- ✓ سربازی و دلتنگی
- ✓ افسران مافوق در دوران سربازی
- ✓ تمرین‌های سربازی
- ✓ چیزی که در دوران سربازی خوشحالم می‌کرد
- ✓ چیزی که در دوران سربازی من را ناراحت می‌کرد
- ✓ بهترین دوست من در دوران سربازی
- ✓ روز پایان سربازی

جنگ به نفع چه کسانی است؟

اغلب اوقات، جنگ‌ها برای برخی از اصحاب قدرت یا ثروت منافی دارند. خوب است که با بچه‌ها در این باره صحبت کنید. به عنوان مثال داستان‌های زیر می‌تواند شالوده‌ی بحث و گفت‌وگوی کلاسی برای بچه‌های بزرگتر باشد.

رئیس کارخانه گفت: «همه‌ی مردم چرخ خیاطی، رادیو، یخچال و تلفن دارند. چه چیز دیگری می‌شود ساخت؟» مخترع گفت: «بمب.»
ژنرال گفت: «یعنی جنگ؟»
و رئیس کارخانه گفت: «خُب، اگر راه دیگری نباشد، چه اشکالی دارد؟»

دو مرد با هم حرف می زدند.

«تقریباً چقدر می شود؟»

«باکاشی؟»

«البته با کاشی های سبز.»

«چهل هزار.»

«چهل هزار؟ بسیار خوب. بله، جانم، اگر من کارخانه شکلات سازی را به موقع به کارخانه ی ساخت

باروت تبدیل نمی کردم، حالا بی شک نمی توانستم این پول را در اختیار شما بگذارم.»

«و من هم نمی توانستم یک حمام در اختیار شما بگذارم.»

«البته با کاشی های سبز.»

«البته.»

مردها از هم خداحافظی کردند.

یکی از آنها صاحب کارخانه بود و دیگری مقاطعه کار ساختمان.

زمان، زمان جنگ بود.

«اندوه عیسی»، مجموعه آثاری از ولفگانگ بورشرت، سیامک گلشیری، انتشارات نقش خورشید

جنگ ها چطور آغاز می شوند؟

می توانیم درباره ی وقایع تاریخی یا اجتماعی که علت شروع جنگ ها هستند صحبت کنیم.

بعضی داستان ها هم به علت شروع جنگ ها اشاره می کنند. (به عنوان نمونه می توانید داستان «ساکنان

عجیب و غریب سیاره ی هورتوس» را در [این آدرس](#) ببینید.)

همچنین خوب است که بچه ها یاد بگیرند که اتفاقات کوچکی که دور و بر ما رخ می دهد، اغلب شبیه

به وقایعی هستند که می تواند جنگی را آغاز کند یا آن را به اتمام برساند:

ضرب المثل های زیر را برای بچه ها بخوانید و درباره ی معنای آن ها گفت وگو کنید. سپس دانش آموزان

را گروه بندی کنید. از میان این ضرب المثل ها انتخاب کنید و به هر گروه یک ضرب المثل اختصاص

دهید. از اعضای هر گروه بخواهید که داستان کوچکی بنویسند و نشان دهند که چگونه موضوع مرتبط با ضرب‌المثل مورد نظر می‌تواند منجر به آغاز یک جنگ (یا دعوا) شود. در نهایت از نمایندگان هر گروه بخواهید که داستان خود را در کلاس بخوانند. یا در صورت امکان اعضای هر گروه نمایشی بر اساس داستان خود در کلاس اجرا کنند. [۱]

- ✓ ما همه فرزندان حضرت آدم هستیم، اما ابریشم (لباس ابریشمی) بین ما فرق می‌گذارد.
- ✓ گاو همسایه بیشتر از گاو من شیر می‌دهد. (مرغ همسایه غازه)
- ✓ تو که خانمی، من هم که خانم، پس کی خوک را از اتاق بیرون ببرد؟
- ✓ وقتی خشمگین شدی تا چهار بشمار، اما وقتی زیاد خشمگین شدی، فحش بده.
- ✓ کلاغ سیاه به کلاغ زاغی گفت: دور شو لباس سیاه! (دیگ به دیگ می‌گه روت سیاه)
- ✓ کلوخ‌انداز را پاداش سنگ است.

ریشه‌های اخلاقی جنگ

برای بچه‌ها توصیف کنید که جنگ دوستان خودش را دارد و صلح هم دوستانش خودش را؛ دوستان جنگ عبارت‌اند از: خودخواهی، غرور، کینه، دشمنی، حسودی، زیاده‌خواهی و ... در طرف دیگر، با هم‌بودن، بخشودن، دوستی، مهربانی، همدلی، عدالت و ... از دوستان صلح هستند. درباره‌ی معانی این ویژگی‌های اخلاقی با دانش‌آموزان صحبت کنید. از آن‌ها پرسید که فکر می‌کنند که کدام یک از این دو گروه قوی‌تر هستند؟ چرا؟

یک داستان تعریف کنید، یا یک موقعیت روزمره‌ی اختلاف را به صورت یک داستان بازگو کنید. سپس از دانش‌آموزان بخواهید که یکی از «دوستان جنگ» یا یکی از «دوستان صلح» را وارد داستان کنند و بنویسند یا بگویند که پس از ورود این ویژگی اخلاقی تجسد یافته، داستان چه تغییری می‌کند.

تعارض همچون فرصت تربیتی

وقتی بچه‌ها می‌آموزند که چگونه تعارضات کوچک و بزرگ میان خود را حل کنند، آن‌گاه برای حل کردن، جنگ‌های کلان نیز آماده‌تر خواهند بود. بنابراین تعارضات ساده در کلاس را دست‌کم نگیرید. شاید این موقعیت‌ها بهترین زمان‌ها برای آموختن «صلح»ی عادلانه باشند. آشنا شدن با برخی از حکایت‌های مرتبط با حل اختلاف می‌تواند برای دانش‌آموزان آموزنده باشد. ادیان و فرهنگ‌های مختلف مالا مال از چنین حکایت‌هایی هستند.

او آهسته زیر میزش خزید

از هائیتی به به فلوریدا آمدم و با تعدادی از مربیان هائیتیایی آشنا شدم. آن‌ها از من خواستند که همکاری‌شان شوم؛ چرا که نیاز شدیدی به معلم اهل هائیتی داشتند. به آنان گفتم که معلم نیستم؛ اما اصرار زیادی کردند. من پذیرفتم که به عنوان جانشین در یک مدرسه ابتدایی کار کنم. وقتی به اسامی دانش‌آموزان نگاهی انداختم، متوجه آخرین نام یعنی لوئیز شدم. من نام دانش‌آموزان را خواندم و غافل از بدنامی ملتم در جنوب فلوریدا، از لوئیز پرسیدم که آیا اهل هائیتی است؟ او از این پرسش من چنان شرمگین شد که آهسته زیر میز خزید. پس از آن، یک روز به طور خصوصی به من گفتم: «این‌جا که نمی‌شه بگین هائیتیایی هستین!» ناگهان اهمیت مسأله و علت معلم شدنم را فهمیدم.

من طی ۷ سال گذشته علاوه بر دروس پایه‌ی راهنمایی، زبان انگلیسی را به غیرانگلیسی‌زبانان تدریس می‌کنم. تلاش کرده‌ام که با تقویت حس افتخار دانش‌آموزان به میراث‌شان و ایجاد محیط آموزشی مناسب، تغییری در زندگی آنان به وجود بیاورم.

من از طریق طرح درس‌هایی واقعی، همدلی و مدارا با دیگران را به آنان می‌آموزم. در اوقات فراغت هم به کلاس‌های دیگر می‌روم تا با دانش‌آموزان آمریکایی در مورد حقوق بشر و تعصب نسبت به دانش‌آموزان با ملیت‌ها و فرهنگ‌های گوناگون، به ویژه دانش‌آموزان هائیتیایی که همیشه مورد آزار و اذیت قرار می‌گیرند و گاه در مدرسه کتک می‌خورند، صحبت کنم.

دانیل آرنوکس، فلوریدا به نقل از «روانشناسی تربیتی»، جان دبلیو ساتراک، مؤسسه خدمات فرهنگی رسا

جنگ عادلانه یا صلح ظالمانه؟

در مورد این ضرب‌المثل در کلاس گفت‌وگو کنید: «جنگ عادلانه، بهتر از صلح ظالمانه است.»
از بچه‌ها بخواهید که نمونه‌هایی از صلح بدون عدالت را در پیرامون خود به خاطر بیاورند. می‌توانید موارد زیر را هم در نظر داشته باشید:

✓ دانش‌آموزی که زیر بار قلدری هم‌کلاسیش می‌رود و وانمود می‌کند که با او دوست است تا اذیت نشود.

✓ معلمی در مدرسه که چاپلوسی مدیر مدرسه را می‌کند با وجود اینکه می‌داند کار مدیر اشتباه بوده است.

✓ کارگری که برای امرار معاش مجبور است از دستورات ظالمانه‌ی کارفرمایش اطاعت کند و به او احترام بگذارد.

✓ مرد یا زنی که با وجود اینکه در زندگی با همسرش مشکلات زیادی دارد، برای اینکه هزینه‌های اجتماعی طلاق را نپردازد، وانمود می‌کند که زندگی خوبی دارد.

✓ مردم یک شهر اشغال‌شده که از ترس اینکه دشمن آن‌ها را نکشد، هر کاری که دشمنان به آن‌ها بگویند، انجام می‌دهند.

می‌توانید در ادامه کمی درباره‌ی مارتین لوترکینگ با دانش‌آموزان صحبت کنید. برای آن‌ها توضیح دهید که چند تن از روحانیون مسیحی و یهودی که راهپیمایی‌های وی را «بی‌خردانه»، «بی‌موقع» و «افراطی» خوانده بودند. او در پاسخ به این افراد نامه‌ای نوشت. نامه‌ی او را برای دانش‌آموزان به زبانی متناسب بازگو کنید. بخشی از این نامه چنین است: [۲]

اکنون سال‌هاست که می‌شنویم «صبر داشته باشید!» آوای این واژه برای گوش‌های هر سیاهی به نحوی آزاردهنده آشناست و این «صبر کن» تقریباً همیشه مفهومی «هرگز» بوده است. ما به همراه یکی از حقوقدانان برجسته‌مان باید این نکته را یادآور شویم که «عدالتی که بسیار به تأخیر افتاده، عدالتی است انکار شده.» ما بیش از ۳۴۰ سال است که برای حقوق خدادادیمان که قانون‌اساسی نیز آن را تصریح کرده، صبر کرده‌ایم. شاید برای آنان که هیچ‌گاه تاریکی دردآور تبعیض‌نژادی را درک نکرده‌اند، آسان

باشد که بگویند: "صبر کن." ولی وقتی شما جماعت تبهکاری را می بینید که پدران و مادران شما را به میل خود در خیابان زجرکش کرده و خواهران و برادران شما را از روی هوس در آب غرق می کنند، وقتی شما رفتار حاکی از نفرت پلیس را مشاهده کنید که به برادران و خواهران سیاهپوست شما دشنام داده، لگد می زنند یا حتی آن ها را می کشند، وقتی شما می بینید که در میان جامعه ای توانگر و مرفه، اکثریت مطلق از بیست میلیون برادر سیاهپوست شما در قفسی از فقر بی هیچ روزنه ای برای هوای تازه در حال خفه شدن هستند، وقتی شما در پاسخ دختر شش ساله تان که می پرسد چرا نمی تواند به پارک تفریحی عمومی برود که به تازگی در تلویزیون تبلیغ شده، دچار لکنت زبان شده و از دادن توضیحی به او درمانده می شوید، وقتی شما هر روز با خواندن تابلوهای اهانت آمیز "سفید" و "سیاه" احساس حقارت می کنید، وقتی نام کوچک شما "کاکا سیاه"، فامیل شما "یارو" و لقب شما با هر سنی که داشته باشید "پسر" می شود و همسر و مادر شما هیچ گاه با عنوان احترام آمیز "خانم" نامیده نمی شوند، وقتی تنها به خاطر رنگ پوستتان، روزها عذاب کشیده و شبها شکار شوید و هر لحظه در حالت آماده باش باشید، درحالی که هیچ گاه نمی دانید باید چه چیز را انتظار کشید، درحالی که به خاطر ترس های درونی و خشم های بیرونی دچار بیماری شده اید، وقتی شما نتوانید به طور مداوم با احساس تباه کننده "هیچ کس بودن" مبارزه کنید، آن گاه است که شما خواهید فهمید چرا صبر کردن این قدر سخت است. زمانی فرا می رسد که کاسه صبر لبریز شده، انسان ها دیگر نمی خواهند در مغاک ناامیدی غوطه ور باشند. عالیجنابان! امیدوارم ناشکیبایی مشروع و غیرقابل اجتناب ما را درک کنید.

برادران مسیحی و یهودی ام! باید نزدتان صادقانه به دو چیز اقرار کنم: در ابتدا باید اعتراف کنم که در چند سال گذشته از سفیدپوستان میانه رو، به طور جد ناامید شده ام. من تقریباً به این نتیجه تأسف بار رسیده ام که مانع اساسی سیاهان در راه رسیدن به آزادی، شورای شهروندان سفیدپوست یا سازمان سری ضد سیاهپوستان امریکا نیست، بلکه سفیدپوست میانه رو است که بیشتر به اجرای دستورات علاقه مند است تا به عدالت. کسی که صلحی منفی را در غیاب تشش، به صلحی مثبت در حضور عدالت ترجیح می دهد.

از دانش‌آموزان پرسید که اگر در شرایطی مانند شرایط آن زمان مارتین لوترکینگ و سایر سیاه‌پوستان بودند، چه کار می‌کردند؟
بخشی از اقدامات و اعتراضات مارتین لوترکینگ را از جمله سرپیچی‌های مدنی، تحصن‌ها و راهپیمایی‌های اعتراض‌آمیز او را برای آن‌ها بازگو نمایید.

پائولو فریره معلم بزرگ برزیلی می‌گوید: «من در جست‌وجوی آموزش خشم بوده‌ام.»
او می‌گوید:

«رؤیای من جامعه‌ای است که در آن ذکر «کلمه» همراه با تصمیم برای تبدیل جهان باشد. امروزه اکثریت مردم ساکتند. چرا آن‌ها باید بحث خود را و اختلاف نظراتشان را خاموش و خفه کنند؟ وقتی از آن‌ها خواسته می‌شود که بخوانند، چرا فقط مباحثات حاکم را می‌خوانند؟ من از بیچگی تا تبعید و از تبعید تا بازگشت، همواره در جست‌وجوی آموزشی بوده‌ام که اقامه‌کننده‌ی آزادی و مخالف استعمار طبقات مردم و انحراف ساختارهای اجتماعی باشد. سکوتی که بر فقرا تحمیل می‌شود، همواره به وسیله‌ی [یک نظام] آموزشی [...] یاری و مساعدت می‌شود. من در جست‌وجوی آموزش خشم بوده‌ام. چون تعهد من به آینده‌ای است که خود را با تغییر شرائط حاضر می‌سازد. من آموخته‌ام که کنجکا و باشم.» [۳]

نظر شما راجع به صحبت فریره چیست؟

الف) مخالفم، به نظرم صحبت‌های او احمقانه یا ضد صلح، جنگ‌طلبانه یا ... است.

ب) چون فریره را نمی‌شناسم نمی‌توانم اظهار نظر کنم.

پ) موافقم.

ت) موافقم ولی نمی‌دانم که آموزش خشمی که همزمان «عاشقانه» باشد، چطور کاری است.

ث) به طور کلی موافقم ولی حوصله‌ی انجام چنین کاری را ندارم. ترجیح می‌دهم که درس را بدهم و به کارم برسم.

ج) به زمان بیشتری برای مطالعه و فکر کردن در این زمینه نیاز دارم.

معنای قدرت

بسیاری از بچه‌ها، قدرتمند بودن را مترادف با «زورمند بودن» یا «کتک‌زدن» می‌دانند. خوب است که درباره‌ی این مضامین با آن‌ها گفت‌وگو کنید.

پرسش‌ها: [۴]

- ✓ قدرت به چه معناست؟
- ✓ آیا قدرت داشتن خوب است؟
- ✓ چه چیز انسان را قدرتمند می‌کند؟
- ✓ متضاد قدرت چیست؟
- ✓ قدرت یک کشور به چیست؟
- ✓ یک کشور قدرتمند چه ویژگی‌هایی دارد؟
- ✓ قدرت چگونه به دست می‌آید؟
- ✓ قدرت چگونه از دست می‌رود؟

ضرب‌المثل‌ها:

بعضی از ضرب‌المثل‌ها می‌توانند زمینه‌ساز گفت‌وگو درباره‌ی مضمون «قدرت» باشند. به عنوان مثال می‌توانید نظر دانش‌آموزان را در رابطه با ضرب‌المثل‌های زیر بپرسید و درباره‌ی درستی یا نادرستی آن‌ها گفت‌وگو کنید.

- ✓ همیشه چماق برنده است.
- ✓ حق با کسی است که زور دارد.
- ✓ به زور می‌شود چشم‌های کسی را بست، اما به زور نمی‌شود او را خواباند. (دانمارکی)
- ✓ جایی که زور ارباب است، عدالت نوکر است. (آلمانی)
- ✓ قلم قوی‌تر از شمشیر است. (یونانی)
- ✓ بسیار خوب است که آدم قدرت یک گول را داشته باشد اما ستمگری است اگر این قدرت را مانند گول مورد استفاده قرار دهد. (شکسپیر)

می‌توانید پس از گفت‌وگو، بچه‌ها را گروه‌بندی کنید. به هر گروه یکی از ضرب‌المثل‌های زیر را بدهید و از آن‌ها بخواهید که بر اساس آن ضرب‌المثل داستانی بنویسند.

- ✓ به زور می‌شود چشم‌های کسی را بست، اما به زور نمی‌شود او را خواباند. (دانمارکی)
- ✓ جایی که زور ارباب است، عدالت نوکر است. (آلمانی)
- ✓ قلم قوی‌تر از شمشیر است. (یونانی)

هر بار صحبت از قدرت می‌شد، بچه‌های کلاس از «زدن» و «زور داشتن» صحبت می‌کردند. دوسه تا از بچه‌ها بودند که همیشه برای بقیه قلدربازی درمی‌آوردند. تلاش می‌کردم که در قالب قصه‌ها و فعالیت‌های مختلف تصویر بچه‌ها را از قدرت عوض کنم.

داستانی برای بچه‌ها تعریف کردم. در این داستان مرد جوانی بود که باید نامه‌ای را به آن طرف یک دیوار می‌رساند تا بتواند به کسی کمک کند، اما امکان عبور از دیوار را نداشت. تکه‌ای کاغذ آورد و یک صندلی جلوی کلاس گذاشتم. به بچه‌ها گفتم که می‌خواهم بینم چه کسی از همه قوی‌تر است و می‌تواند این کار را انجام دهد. فاصله‌ای را مشخص کردم و از بچه‌ها خواستم که طوری کاغذ را پرتاب کنند که از روی صندلی رد شود و به طرف دیگر آن بیفتد. بچه‌ها برای انجام این کار داوطلب می‌شدند. بچه‌های کلاس یکی بعد از دیگری می‌آمدند و تمام تلاششان را می‌کردند که کاغذ را محکم‌تر پرتاب کنند، ولی نمی‌توانستند آن را از روی صندلی عبور بدهند.

می‌خواستم به آن‌ها یاد بدهم که با کمی فکر کردن و کمک گرفتن از قدرت‌هایی که در اطرافمان است، مثل «باد» می‌توانیم بسیاری از کارها را انجام دهیم. می‌خواستم به آن‌ها بگویم که گاهی قدرت فکر بیشتر از قدرت زور است. در همین میان یکی از دانش‌آموزان ریزجته‌تر دستش را بالا کرد. جلوی کلاس آمد، به سرعت کاغذ را از دست من گرفت، نگاه عاقل‌اندر سفی‌هی به من انداخت، کاغذ را مچاله کرد و به آن طرف صندلی پرت کرد. من و سایر بچه‌ها انتظار چنین کاری نداشتیم. خنده‌ام گرفته بود. بعد با بچه‌ها راجع به آنچه رخ داده بود، صحبت کردیم.

خاطره‌ی یک معلم

مسئله‌های جنگ

می‌توان هزینه‌های نظامی جهان را دست‌مایه‌ی مسئله‌های ریاضی قرار داد. موارد زیر به عنوان مثال آورده شده است:

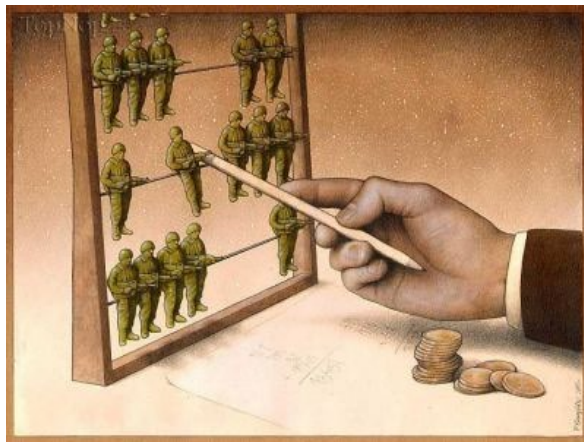
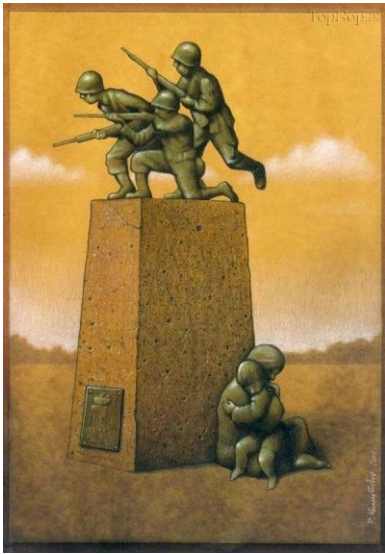
۱- در سال ۱۹۸۵، هزینه‌ی نظامی جهان در هر دقیقه ۱/۵ میلیون دلار بوده است: [۵]
الف) در همان سال هزینه‌ی آموزش رایگان برای هر کودک مدرسه‌ای حدود ۴۰۰ دلار بوده است. برای درس خواندن رایگان ۱۰۰۰ دانش‌آموز، جنگ باید چند دقیقه متوقف می‌شد؟
ب) در همان سال با ۱۵۰۰ میلیون دلار، حدود ۱۰۰ هزار معلم خوب شغلی پیدا می‌کردند و می‌توانستند به بچه‌های مختلف در سراسر دنیا درس بدهند. برای این کار لازم بود که جنگ چند دقیقه متوقف شود؟ این میزان کمتر از یک شبانه روز است یا بیشتر؟

۲- هزینه‌ی دریافتی وزارت دفاع آمریکا در سال ۲۰۱۹، حدود ۷۰۰ میلیارد دلار بوده است. [۶]

الف) برای کاهش چهل درصدی سوخت‌های فسیلی در جهان، به حدود ۲۰۰ میلیارد دلار نیاز است. این میزان معادل تقریباً چند درصد از هزینه‌ی وزارت دفاع آمریکا در سال ۲۰۱۹ است؟
ب) برای حمایت غذایی از بیش از ۱۵ میلیون نفر که به غذا نیاز دارند، به ۱۴۰ میلیون دلار نیاز است. این مبلغ معادل چند درصد از هزینه‌ی وزارت دفاع آمریکا در سال ۲۰۱۹ است؟
پ) برای تحصیل رایگان تمام دختران بازمانده از تحصیل در دنیا به سالانه ۳۹ میلیارد دلار نیاز است. این مبلغ معادل چند درصد از هزینه‌ی وزارت دفاع آمریکا در سال ۲۰۱۹ است؟

کاریکاتورها

گاهی کاریکاتورها بهتر از هزاران خطابه حرف می‌زنند. می‌توانیم برای تقویت هنر، تاریخ یا مطالعات اجتماعی، از دانش‌آموزان بخواهیم که کاریکاتورهایی را ببینند و درباره‌ی آن‌ها گفت‌وگو کنند. همچنین کاریکاتورها می‌توانند دست‌مایه‌ی انشانویسی یا داستان‌نویسی در کلاس نگارش یا در زمینه‌ی نوشتن خلاق باشند.

تلاش کنید که در هر زمان که امکان‌پذیر بود، تصاویر مربوط به وقایع تاریخی را به دانش‌آموزان نشان دهید و از آن‌ها بخواهید که در مورد عکس‌ها اظهار نظر کنند. برخی از این تصویرها می‌توانند برای شروع گفت‌وگو در مورد یک واقعه‌ی تاریخی مورد استفاده قرار بگیرند. به عنوان نمونه، دو عکس از جنگ ایران و عراق را در زیر می‌بینید. عکس‌های بیشتری را می‌توانید در [این آدرس](#) ببینید.

نمایشگاه عکس

این امکان وجود دارد که از گروه‌های مختلف دانش‌آموزان بخواهید که درباره‌ی برخی از جنگ‌های تاریخی تحقیق کنند و نتیجه‌ی تحقیق خود را به صورت نمایشگاه عکس ارائه دهند. در این نمایشگاه هریک از گروه‌ها یک میز یا یک دیوار در اختیار خواهد داشت که نام جنگ مورد نظر به همراه نام گروه بر آن مشخص است. هر تصویر به همراه توضیح مختصری در مورد آن در نمایشگاه قرار می‌گیرد. این امکان وجود دارد که اعضای مختلف هر گروه به نوبت در کنار نمایشگاه خود بایستند و در مورد عکس‌ها برای سایر دانش‌آموزان مدرسه توضیح دهند.

قصه‌های عکس

دانش‌آموزان را گروه‌بندی کنید. برای هریک از گروه‌ها یک عکس واقعی از جنگ را در نظر بگیرید. از دانش‌آموزان در هر گروه بخواهید که تصویر را به خوبی ببینند. ابتدا از آن‌ها بخواهید که احساسات هریک از افراد در تصویر را حدس بزنند. سپس به صورت گروهی داستانی برای عکس بنویسند. نماینده‌ی هر یک از گروه‌ها با نمایش دادن عکس مربوط به گروه خود، داستان خود را برای سایر هم‌کلاسی‌ها بازگو می‌کند. در نهایت داستان واقعی هر عکس توسط معلم در کلاس بازگو می‌شود. این فعالیت می‌تواند به صورت یک فعالیت بین رشته‌ای دروس نگارش و تاریخ یا مطالعات اجتماعی و مهارت‌های زندگی (تشخیص احساسات) در نظر گرفته شود.

به عنوان نمونه، می‌توانید عکس‌های زیر را در نظر بگیرید. عکس یک، مربوط به مادری ویتنامی است که در جنگ آمریکا و ویتنام سعی دارد با شنا کردن در عرض رودخانه خود و فرزندانش را از چنگ سربازانی که دنبال آن‌ها بوده‌اند، نجات دهد. عکس دوم نیز مربوط به دو برادر است که هنگام جدایی دو کره، یکی از آن‌ها در کره‌ی شمالی و دیگری در کره‌ی جنوبی ساکن بوده است. ۶۰ سال پس از جدایی دو کره، این فرصت فراهم شده که آن‌ها بتوانند یکدیگر را برای بار دیگر ملاقات کنند و اکنون دوباره زمان جدایی است.

(کابرگ‌هایی را که برای کارگروهی متناسب با این عکس‌ها طراحی شده، می‌توانید در قسمت پیوست‌ها و در پایان این متن ببینید.)

قصه‌های صلح و جنگ

بچه‌ها با خواندن داستان‌هایی پیرامون جنگ، با مواردی مانند ریشه‌های اختلافات، زندگی در جنگ و سختی‌های آن، تلاش‌ها و مقاومت‌های انسان‌ها، همدلی با طرفین جنگ، خنکای زندگی در «دوستی» و ... آشنا می‌شوند.

همچنین می‌توانید آن‌ها را دعوت به مطالعه کتاب‌ها کنید. (فهرست کتاب‌هایی با موضوعات مرتبط با جنگ و صلح در [این آدرس](#) در دسترس است.) گاهی داستان‌های کوتاه نیز زمینه‌ی مناسبی را برای بحث پیرامون موضوعات مرتبط با جنگ و صلح فراهم می‌کنند. به علاوه این داستان‌ها می‌توانند دست‌مایه‌ی نوشتن یک انشا یا انجام یک کار گروهی باشند. (نمونه‌هایی از داستان‌های مرتبط در [این آدرس](#) آمده است.) این امکان هم وجود دارد که طرح درس‌هایی را براساس برخی از کتاب داستان‌های کودکانه مرتبط با جنگ و صلح اجرا کنید. (برای نمونه طرح درسی بر اساس کتاب «شلیک به ستاره‌ها» را می‌توانید در [این آدرس](#) ببینید.)

برایشان قصه گفتم

بسیاری از آمریکای‌لاتین - تباران، در کارخانه‌ی بسته‌بندی گوشت که در محله‌ی ما واقع است کار می‌کنند، من متوجه شدم که دانش‌آموزانم با آنان آشکارا برخورد بدی دارند، که البته در این میان نقش خانواده‌هایشان بی‌تأثیر نیست. برای آن‌که آنان را متوجه تعصب‌شان کنم، داستان «بارش برف بر درختان سرو» نوشته‌ی دبوید گوترسون را در کلاس بزرگسالان تدریس می‌کنم. اگرچه وقایع این رمان افسانه‌ای به زندگی مهاجران ژاپنی در طول جنگ جهانی دوم می‌پردازد، اما ضمن بحث به مواردی

اشاره می‌کنم که شباهت‌های قابل توجهی با رفتار دانش‌آموزان نسبت به آمریکای لاتین - تبارها دارد. من هیچ معیاری برای اندازه‌گیری تعصب آنان ندارم و تنها احساس می‌کنم که آموزش و آگاهی‌دادن، اقدامات مهمی در زمینه‌ی کاهش این مشکل‌اند.

کتی فوسر - معلم ادبیات و روزنامه‌نگاری - نبراسکا

به نقل از «روانشناسی تربیتی»، جان دلبیو سانتراک، مؤسسه خدمات فرهنگی رسا

فیلم‌های مرتبط

فیلم‌های سینمایی و مستند مختلفی درباره‌ی جنگ ساخته شده است. این فیلم‌ها می‌توانند دست‌مایه‌ی بحث و گفت‌وگو در کلاس (مثلا در درس تاریخ یا مطالعات اجتماعی) قرار بگیرند. فیلم‌های زیر می‌توانند برای دوره‌ی راهنمایی یا دبیرستان مناسب باشند:

✓ بهترین دشمنان (۲۰۱۹)، درباره‌ی حل اختلاف بین یک سیاه‌پوست و یک سفید پوست در

جریان مبارزات سیاه‌پوستان؛

✓ کریسمس مبارک (۲۰۰۵)، درباره‌ی یک توقف صلح‌آمیز در میانه‌ی جنگ جهانی اول در

شب کریسمس؛

✓ پنج دوربین شکسته (۲۰۰۹)، درباره‌ی مقاومت در کرانه‌ی باختری فلسطین در برابر

شهرک‌سازی؛

✓ هتل رواندا (۲۰۰۴)، درباره‌ی نسل‌کشی توتسی‌ها در رواندا و هتل‌دار جوانی که سعی

می‌کند جان همسر توتسی خود را نجات دهد و ...؛

✓ نارنگی‌ها (۲۰۱۳)، درباره‌ی جنگ در بوسنی و هرزگوین و پناه‌دادن یک پیرمرد به سربازی

از دشمن؛

✓ هفت سامورائی (۱۹۵۴)، داستان حمایت هفت سامورائی از اهالی یک روستا در برابر

راهنزان؛

... ✓

(پیشنهاد می‌شود که پیش از کلاس درس، بر اساس موضوع مورد نظر، فیلم را مشاهده کنید و به تناسب مخاطب و گروه سنی در مورد پخش فیلم تصمیم بگیرید.)

تصور کن ...

از دانش‌آموزان بخواهید که جهانی را تصور کنند که در آن همه در «صلح» باشند و جنگ نباشد. سپس از آن‌ها بخواهید که در مورد یکی از موضوعات زیر در «جهان بدون جنگ» بنویسند یا نقاشی بکشند:

- ✓ خانه یا خانواده
- ✓ مدرسه
- ✓ شهر
- ✓ دو کشور همسایه
- ✓ بچه‌ها

چه می‌توان کرد؟

دانش‌آموزان را گروه‌بندی کنید. از آن‌ها بخواهید که به شرایط کودکانی که در جنگ هستند، فکر کنند. می‌توانید از فیلم‌ها و داستان برای درک شرایط این کودکان کمک بگیرید. سپس از اعضای هر گروه بخواهید که به راه‌هایی فکر کنند که می‌توانند به کودکان جنگ‌زده کمک کنند. این راه‌ها را ارزیابی کنید و متناسب با راه حل‌های پیشنهادی هر گروه و نیز سن دانش‌آموزان، برای هر گروه یک پروژه‌ی عملی در مسیر کمک به کودکان جنگ‌زده تعریف کنید.

از شعرها و موسیقی‌های صلح‌آمیز بگویید.

برای دانش‌آموزان توضیح دهید که در بسیاری از کشورهای جهان، برای دوستی، برادری و با هم بودن شعرهای زیادی گفته‌اند و موسیقی‌های بسیاری آفریده‌اند. نمونه‌های زیادی از چنین شعرها و موسیقی‌هایی در جهان وجود دارد. می‌توانید برخی از شعرها را برای دانش‌آموزان بخوانید یا آن‌ها را

دعوت به تحقیق پیرامون این موضوع کنید. در صورت صلاحدید می‌توانید از آن‌ها بخواهید که شعری بسرایند. مضمون این شعر می‌تواند موارد زیر باشد:

- ✓ درخواست توقف جنگ
- ✓ همدلی با یک کودک جنگ‌زده
- ✓ همدلی با یک خانواده‌ی مهاجر
- ✓ دعوت به ویژگی‌های اخلاقی متناسب با صلح

یک موسیقی معروف در این زمینه «سمفونی نهم» بتهوون است. می‌توانید این موسیقی را به دانش‌آموزان معرفی کنید و برای آن‌ها پخش کنید.

بتهوون بخشی از این سمفونی را بر اساس شعری به اسم «ترانه‌ی شادی» ساخته است که در آن همه‌ی مردم جهان به برادری و شادی دعوت می‌شوند و به همه‌ی انسان‌ها یادآوری می‌شود که تمام ما همچون خواهران و برادران یکدیگر هستیم و خداوند همچون پدری مهربان برای همه‌ی ماست. این شعر اینچنین آغاز می‌شود:

«آه، دوستان، این آهنگ‌ها را کنار نهم

و به عوض بیایید تا صداهای خویش را آهنگ نماییم؛ دلپذیرتر و شادمانه‌تر!

شادی! ای شعله‌ی زیبای خداوند، ای دختر بهشت

ما

سرمست از آتشات

به معبد مقدس تو وارد می‌شویم.»

بعضی از نوازندگان تلاش می‌کنند که به کمک این موسیقی برادری و باهم بودن را به یاد مردم بیاورند. در این جا می‌توانید اجرای خیابانی سمفونی نهم را در میدان شهر «سابادل» برای دانش‌آموزان پخش کنید. (این اجرا را می‌توانید از [این آدرس](#) دریافت کنید.)

- [۱] تمام ضرب‌المثل‌ها در این متن از این کتاب برگرفته شده‌اند: «فرهنگ ضرب‌المثل‌ها»، هنری دیویدف، ترجمه‌ی فرید جواهر کلام، تهران: نشر فرهنگ معاصر، ۱۳۸۶.
- [۲] [صلح در غیاب عدالت، یا مراقبت از عشق و مبارزه برای عدالت؟](#)
- [۳] «من در جستجوی آموزش خشم بوده‌ام» گفتگو با فریره، ترجمه حسین راغفر، مجله کیهان فرهنگی، ۱۳۶۹، سال ۷، شماره ۳، ص ۲۰-۲۳.
- [۴] «کلاس آموزش فلسفه»، ران شاو، احسان کاظمی و همکاران، تهران: ابوعطا، ۱۳۹۰.
- [۵] «هزینه‌های نظامی در جهان ۱/۵ میلیون دلار در دقیقه است»، نشریه پیام یونسکو، شهریور ۱۳۶۵، شماره ۱۹۵، ص ۲۴.
- [۶] [Here's What We Could Have If We Slashed the Military Budget](#)

پیوست - کاربرد ۱

به تصویر زیر نگاه کنید و به سؤالات پاسخ دهید:

- ۱- به چهره زن نگاه کنید، به نظر شما او چه احساسی دارد؟ خوشحالی، خستگی، نگرانی یا ترس؟
- ۲- به نظر شما زن می‌خواهد چه کار کند؟
- ۳- به چهره‌ی کودکان نگاه کنید و بگویید که هر کدام از بچه‌ها کدام یک از این احساس‌ها را دارند:
ترس، خستگی، نگرانی یا عصبانیت؟
- ۴- به نظر شما قصه‌ی این زن و بچه‌ها چیست؟ برای این عکس یک قصه بسازید و در ۵ خط بنویسید.

.....

.....

.....

.....

.....

پیوست - کاربرد ۲

به تصویر زیر نگاه کنید و به سؤالات پاسخ دهید:

- ۱- فکر می‌کنید مرد جلوی تصویر چه احساسی دارد؟ ترسیده؟ نگران است؟ ناراحت است؟
- ۲- مرد پشت پنجره چه کار می‌کند؟ فکر می‌کنید که او چه احساسی دارد؟ ناراحتی؟ شادی؟ نگرانی؟ امیدواری؟
- ۳- به نظر شما قصه‌ی این دو مرد چیست؟ برای این عکس یک قصه‌ی کوتاه بسازید و در ۵ خط بنویسید.

.....

.....

.....

.....

.....